

ספר

בכורי

יצחק

מהדורת חיימוב

ספר

בכורי יצחק

חידושים וביאורים
על מסכת יבמות

בעזר החונן לאדם דעת
יצחק בן ר' אברהם כהן

תשפ"ו

לכל עניני הספר:

יצחק כהן

machonbikureiy@gmail

347-327-2403

להשיג הספר בארץ:

משפחת אשכנזי

רחוב רוזנבלט 4 דירה 11

רמות ג' ירושלים

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

HaRav Yaakov Yankelewitz
Rosh HaYeshiva

הרב יעקב ינקלביץ
ראש הישיבה

כבוד ידי"צ הרה"ג ר' יצחק כהן הכהן מוכר לי מאז בלמדו בישיבת בית בנימין כמאן דגרים ולעי באורייתא ומעלה מרגלין טבין בלימודו ביגיעה עצומה והתמדה רבה, וגם עתה כאשר ידו האחת אוחת ועוסקת בחינוך והרבצת תורה עודנו ממשיך ביגיעתו ועמלו לחדש חידושי תורה יקרים, וברוך השם שזכיתי לראות שבא להוציא פרי עמלו מחידושיו לאור עולם. הנני מברכו כי כה יזכה להמשיך בשקידתו ועליתו בתורה ללמוד וללמד לשמור ולעשות מתוך הרחבת הדעת וקורת רוח בהצלחה רבה בכל אשר יפנה לאורך ימים ושנים טובים.

בהוקרה וידידות

יעקב ינקלביץ

יום ה' לפ' ויהי בנסוע הארון ויאמר משה

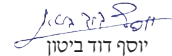
ט"ז סיון תשפ"ה

תנה האברך החשוב והיקר ר' יצחק כהן למד אצלינו בכולל כמה שנים, ועלה ונתעלה בכל קניני התורה ובשקידת התורה, ובהבנה ישרה, ויראתו קודמת לחכמתו ואחר כך הצטרף לכולל אברכים ד"לאס אנגלאס" והמשיך לעלות מעלה מעלה.

והרי הוא תלמיד חכם, ומרביץ תורה והביא לפנינו חידושי תורה על מס' יבמות נכתב בבהירות, בישירות, יורד לעומקן של הסוגיות, "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", "כי חיים הם למוצאייהם" למי שמוציא בפיהם, ואמרו חז"ל "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו" כל מי שאומר דברי תורה ואינם עריבים על שומעיהם ככלה לחתן מוטב שלא אמרן, וענין זה מתקיים אצל ר' יצחק שליט"א, דבריו עריבים ומתוקים מדבש, ביאורים יפים בפשט הסוגיות, ובכתיבתו שלוחה שהרב יצחק ימשיך לעלות מעלה מעלה בלימודיו, ויהא בכלל מזכי הרבים ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים את דברי תורת ד' באהבה, ויזכה לראות רוב נחת מכל תלמידיו וכל צאצאיו וימשיך לכתוב חיבורי תורה בעוד כמה מקצועות התורה ויהנו ממנו הלומדים, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה,

החותמים לכבוד התורה ולומדיה,

אברהם חסאן

יוסף דוד ביטון

SNIF ZICHRON SHMUEL

אין אונזערע ארבעטן

YEHOSHUA PRIVALSKY
DOVID KLEIN
YOSSI PRESSBURGER
Gabboim

הינן כו' לבניה אף במקום שז' מביאין לו באי הארץ חביו
הינחה שדן קצת לבניה משה גמור ואם אפ"ל

היום יצאתי הבהן היל"א
טובים הרבה מרוב אחרים
אל מכתבו יתמוך

פתח מדרשו ופירשנו את כל
 על יפי המלכות והנה
 אלהים בלתי נראה
 מלאכה בלתי נראה
 מלאכה בלתי נראה
 מלאכה בלתי נראה

ג'תש"ז

אליהו הנביא

בית המדרש זכרון שמואל ע"ש הרה"ג ר' שמואל ברודנא זצ"ל

Rabbi E. Ben-David zt"l
Founder

Rabbi D. Akhamzadeh
Director

Rabbi Y. Govhari
Rosh Kollel

בס"ד

הביא לפני אחד ממצויני כוללנו - כולל אור האמת בלוס אנג'לס, הרב יצחק כהן שליט"א, גליונות פרי עמלו אשר שקד בשקידה עצומה בלימוד מסכת יבמות בכוללנו. ואנן סהדי איך שהרב כהן ישב לילות כימים בבית מדרשו, והרבה פעמים ראיתיו יושב ולומד בבית המדרש לפני התחלת הסדרים או אחרי סיום הסדרים, בערבי שבתות וימים טובים, ובמשך ימי בין הזמנים, שוקד על תלמודו לברר הסוגיות בעמל ויגיעה.

וכעת זכה לקבץ את כל הדברים שעלו בידו במסכת זו, וערך אותם כדי ה' הטובה עליו, ביאורים וחידושים בהרבה סוגיות בעירובין, בטוב טעם ודעת.

הרב המחבר שליט"א גם מצטיין ביראת השם טהורה, ומחונן במדות טובות, וזכה לקיים מה שאמרו חז"ל (אבות א, טו) "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות".

ואמינא יישר חיליה לאורייתא, ללמוד וללמד, ויהי רצון שהקב"ה יזכהו להמשיך להיות מיושבי ביהמ"ד ולחבר עוד ספרים וחיבורים חשובים כאלו.

ד'תשס"ח כ"ב חשוון

Rabbi E. Ben-David zt"l
Founder

Rabbi D. Akhazadeh
Director

Rabbi Y. Govhari
Rosh Kollel

לכבוד ר' יצחק כהן שליט"א

שמחתי בראותי כתבך העומדים לדפוס על מסכת יבמות, והוא פרי עמלתך שנה בכולל אור האמת, והוא ביטוי של עבודתך ומסירות נפשך על הסוגיות להבינם בעומק העיון בדברי הראשונים.

עמילות בתורה היא עיקר עבודתך בעולם, ואדם לעמל יולד, לעמל תורה נתקיים אצלך, ללמוד וללמד, וכבר יש הרבה שנהנו ממך שאתה מתקיים לדוגמא לבן תורה, לבן עלייה, וכבן ישיבה.

הנה מקור להאי דבר דיש חפצא של "בן תורה" ע' לשון המדרש רבה פ' וישלח פ' פ"ב "אם אתם בניה של תורה אמאי לא מוסרים נפשיכם עליה".

והנה אמר ר' יחזקאל ליונשטיין, דהפירוש של "בן ישיבה" הוא מה דיכולים לראות בבן כל התכונות של הורים שלו, וניכר מתנועתיו ומכל מה שהוא עושה ומדבר מאיפוא הוא בא, ומי הוה ההורים שלו. יכולים לומר עליך דניכר מכל עבודתך ועמילות בתורה ויראת שמים "בן תורה" "בן עלייה" ובן ישיבה".

בסוגיא דיש זיקה, ע' לשון רש"י [יז: כו.]. חמורה היא זיקה לאסור קרובות, והיינו דודאי לכו"ע יש חפצא של זיקה בין יבמה ליבמתו, אפילו למ"ד דאין זיקה, רק דעיקר הנושא רק הוא חומר בגוף הזיקה כלפי האיסור קרובות.

ושמעתי להעיר מהרב המחבר דכן מפורש גמ' קידושין ד: דא"א ללמוד מביאת יבמה לשאר קידושין משום דשאני יבמה דזקוקה ועומדת, וע' רש"י דאין היבם אלא בא לגמור.

וכן שמעתי לפרש מהרב המחבר דזהו פירוש דברי הרמב"ם ריש הל' יבום "מן התורה אינו צריך לקדש יבמות שזו אשתו שהקנו לו מן השמים", והיינו דאין כוונת הרמב"ם עלי ידי המעשה יבום דיש כאן הקנאה מן השמים, אלא דן על יבמה הזקוקה דאין צריך "מעשה קידושין" כיון דכבר היא "בקנויה לו" וזהו כדברי רש"י דהיא כבר זקוקה ועומדת, והיינו דיש איזה קנין, וכל מעשה יבום הוא רק לגמור.

ונראה להוסיף ביאור, וגם שמעתי כעין זה מהרב המחבר, דעיקר מה דיש זיקה הוא רק "קנין" אבל מצב האישות [דוגמת נישואין] א"א ליעשות ממילא, וזה צריך "מעשה אישות" על ידי ביאה. ויסוד יש זיקה היינו דיש מעשה הקנין בהאשה וכלשון הרמב"ם "דאשה הקנו לו מן השמים" אבל חסר בהאישות, ולזה צריך מעשה "ביאה" לגמור.

ואפשר דלפי זה מובן שפיר הא דשייך לעשות ביאת יבום בעל כרחא של האשה, דכלפי גוף הקנין אינו חסר, רק חסר בהמעשה אישות, ואפשר דלענין זה אפילו בעל כרחא ג"כ נחשב כמעשה אישות, ונגמור הדבר.

הקב"ה ימלא כל משאלותך ויפוצו מעייניך חוצה לזכות ללמוד וללמד להעמיד תלמידים בני תורה באמת להגדיל תורה ולהאדירה.

יאיר גוהרי

כג' אדר תשפ"ו

1030 South Robertson Blvd . Los Angeles, California 90035
Tel: (310) 854-3006 , Email : ohrhaemetla@gmail.com

לאס אנדזשעלעס

KOLLEL

LOS ANGELES

FOUNDING ROSHEI KOLLEL

Rav Chaim Fasman זצ"ל

Rav Moshe Rubenstein שליט"א

ROSH KOLLEL

Rav Shmuel Fasman

BAIS MEDRASH

7216 Beverly Boulevard
Los Angeles, CA 90036

OFFICE

223 S. Formosa Avenue
Los Angeles, CA 90036

TEL. 323.933.7193

FAX 323.933.7493

EMAIL:

office@koliella.com

מנחם אב תשפ"ה

לכבוד ידידי הר"ר יצחק שליט"א

מה נורא הדבר הזה, עיר קטנה שנתגדלה ורבתה עד שזכתה לאברכים ת"ח יראי שמים בני עלייה מחנכים ומגדלים דורות ישרים. ומבין הני בני מלכים יצא האברך המופלג כת"ר מגדרו של עלייה פרטי, עליית עצמו, להרביץ תורת ה' לרבים, ומתוך יגיעתו בתורה, בעומק סוגיות חמורות יצא דבר נפלא, חידו"ת על מס' עירובין ויבמות הראויין לעלות על שלחן מלכים.

יהא רעוא שיזכה כת"ר ללון בעומקא דהלכה כל ימי חייו ולהרביץ תורה לעדרים ולהאדירה תוך כל עולם התורה.

מכתב ברכה

מאת הרדה"ג ר' דניאל יעקב טריוש שליט"א

בס"ד

ראש חודש ניסן, חודש שבו נגאלו ובו עתידין ליגאל (ר"ה יב, ב).

איתא בפסוק "כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד" (משלי טו, טו), ופירש הגר"א דכוונת הפסוק לומר, דמי שהוא עני בדעת, שחסר לו מדת ההסתפקות ושאר מדות טובות, אז כל ימיו הם ימים רעים, אכן מי שהוא "טוב לב" אז כל חייו הם "משתה תמיד" - שמתוך טוב הלב שלו תמיד הוא שמח ודומה כמי שנמצא במשתה תמיד.

בא לפני ספר **בכורי יצחק על מסכת יבמות** אשר חיברו הגאון רבי יצחק כהן שליט"א שהוא בבחינה זו של "טוב לב" בשמחתו בעבודת ה' ולימוד התורה, והוא מרביץ תורה גדול בעיר לוס אנג'לס, ומעשיו ותורתו הינם לשם שמים.

מקובל בכותלי הישיבות הק' בדרך מליצה, "כל ימי עני רעים", שמילת "עני" הוא נוטריקון למסכת ערובין נדה ויבמות, שהינם מסכתות קשות ללימוד והבנה, וכבר איתמחי המחבר שליט"א שהוציא ספר על מסכת ערובין, שהוא חיבור נפלא מאוד, וכעת מוציא את ספרו זה על מסכת יבמות, אשר הוא מזוקק שבעתיים, מלא לומדות וביאורים במסכת עמוקה זו, ואשרי חלקך וחלק משפחתך שגידלו כזה תלמיד חכם אמיתי, ויה"ד שספר זה ימצא חן בעיני כל ישראל.

ואני מברכו שיזכה להוציא ספר גם על מסכת נדה, להשלים כל ימי עני, ונהפך העוני לעשירות גמורה, ויזכה לברכה עד בלי די בבריאות, פרנסה, שלום בית וחינוך ילדים, אכ"ר.

המצפה לישועת ד',

באהבה גדולה

דניאל יעקב טריוש

דניאל יעקב טריוש

מכתב ברכה

מאת הרה"ג ר' שלמה ישראלי שליט"א

רב דקהילות בני תורה דלוס אנג'לס

הובאו לפני גליונות מקונטרס על מסכת יבמות עלים לתרופה גלילי ידיד שלי האי גברא רבה ויקירא השוקד על דלתי התורה לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה שייך בעייל ושייך ונפיק גריס באורייתא תדירא וכו' חיכו ממתקים וכולו מחמדים כבוד ידידי הרה"ג רבי יצחק כהן שליט"א.

עברתי בין בתריו כמשאת הפנאי ומצאתיו מלא וגדוש, דבר דבור על אפניו, את הכל עשה יפה בעט' עט סופרים, ואת קסת'ו דרך אל המטרה בקסת הסופר. אשרי יולדתו, צנה וסוחרה אמתו. טעמו ונימוקו עמו חריף ומקשה מתון ומסיק, ומשיב כראי מוצק. חיליה לאורייתא ויפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה מתוך בריאות איתנא ונהורא מעליא באושר, עושר וכבוד.

יהי רצון שחפץ ה' בידו יצלח ויזכה לישב על התורה ועל העבודה ולברך על המוגמר להוציא לאור כהנה וכהנה חידו'ת אמיתיים, חלקו בתורה כחתיכה הראויה להתכבד להעלותם על שלחן מלכים. ויהנו ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה אמן.

החותם לכבוד התורה ולומדיה,

הצב"י שלמה בן לאדוני אבי יצחק ישראלי

Los Angeles Intercommunity Kollel

8666 W. Pico Blvd • Los Angeles, CA 90035

(310) 470- 5465 • Fax: (310) 421-9136 • www.linkla.org

כ"ב אדר הנהדר, ה'תשפ"ו,

כבר איתמחאי גברא, ואיתמחאי קימעא האי הרב הכולל, סיני ועוקר הרים, הרה"ג יצחק כהן שליט"א, מחשובי האברכים וממרבצי התורה בעירינו, וביקש ממני מכתב לספרו שעומד להוציא לאור חידו"ת בעניני יבמות. הן בעוני לא זכיתי להכנס לעובי הקורה בסוגיות אלו, אבל עצם הדבר שספר זה וספרו על ערובין מהמסכתות החמורות שבש"ס, ומוציא פנינים יקרים מעיד על גודל מעלתו, אשריו ואשרי יולדתו, אם הבנים שמחה, שלעילוי נשמתה מוציא חידו"ת אלו לאור.

ולחיבת הקודש נביא מה שכתבתי במגן אבות (אבה"ע ס' קסה) מה שדנו פוסקי המערב בכה"ג שהיבם נשוי עם אשה ובנים, האם זו טענה מספקת שהיבמה תחלוץ ולא נקראת מורדת. דב"י הביא דברי הריב"ש (ס' תקט) דהיכא שהיבם נשוי בכה"ג מצות חליצה קודמת, כיון שנותנת אמתלא לדבריה. ולפ"ז לכא' הדבר פשוט שלא נקראת מורדת, וכמו שמבואר במר"ן בהדיא (וכ"כ בשו"ת משפט וצדקה ביעקב ח"ב ס' כב ד"ה כ"ש).

אכן לא מבואר בהדיא האם כופין לו לחלוץ בע"כ. ובשו"ת משפט וצדקה ביעקב ח"ב ס' כ"ד דן לומר שבהצטרפות טענת מאיס עלי פשיטא דכופין לחלוץ, ושם הסיק בתחלה יעשו חרם דר"ת בנידויים והרחקות, ושוב יכופו בשוטים. וחתום תשובה זו המהריב"ע, רבי שמואל צרפתי והיעב"ץ. ומצינו עוד בדבריו בס' רע"א שדנו כה"ג ביבמה שרוצה לחלוץ כי היבם לא מצי למיקם אסיפוק שני נשים, ואחרי שיתברר שאינו יכול למיקם אספוקיהו, כופין לחלוץ וחתמו רבני הבד"ץ דשם. וגם בכה"ג שנשבע, ויש לדון שאשה הקנו לו מן השמים בכה"ג שידועים שבא לשם ממון לית לן הך סברא דאשה הקנו לו מן השמים. וע"ע בשו"ת ויאמר יצחק (ח"א ס' קכז) שגם העלה כן שנקרא כה"ג טענה מספקת שלא נחשבת כמורדת (אך לא דן לענין כפיה). ויש שדנו שגם מותר לכפות על החליצה בע"כ בכה"ג שם, בצירוף הני טעמים. וע' בשו"ת מעלות לשלמה לרבי שלמה הכהן מאוזדא ס' נ"ב אחרי שהציע לפני מועצת הרבנים בשנת תש"ט לתקן ענין החליצה, והעלה ע"פ דברי המשפט וצדקה ביעקב ח"א ס' שנז' דאין לכפות על החליצה בכה"ג שנשוי עם אשה אחרת ואין בנו כח בדבר הזה אלא בדברי רצוי לבלתי תהיה חליצה מעושה, והעיר עליו הרב הראשי מוהרש"ד במועצת הרבנית שם, דאם יכפוהו עד שיאמר רוצה אני, שפיר דמי, וע"ז השיב לו המעלות לשלמה דכל הני תשובות שפלפלו להתיר חליצה מעושה היינו רק בכה"ג שהוא בצירוף טעמים אחרים כעני הוא, דבכה"ג דינו מבואר בס' קנד דאפ' נשוי ואיני זן ואיני מפרנס כופין ע"ז.

ולא נותר לי אלא לברכו שימשיך בכל פעולותיו בקודש

ידידו, **מרדכי לבהר**

דר בת א/ק

הנה ז"ל הרב יצחק ב"ר ח'יה ספר
 חידושי תורה על מסכת יבמות פ"י ע"א מ"א
 י"א ע"ב ופ"א ח"י"י. ישמח הא"ל ביוצא חלצו
 ותלם הא"ל בפר' בטעם י"י חצון שח'י"מ
 מהספר הזה י"י ע"א גמ"ת א"מ חנה צורה
 דת יצחק ושה ע"ה שכל משהו היתה ע"ה
 ד"מ וד"מ צד'ק'ים וצד'ק'ים עוסקים דתה
 ובלצו"ת. י"י חצון שפסוק הזה י"י ע"ה
 העומדים למדת הדעתם בהלכות הקשה הזה
 ע"ה צד'ק'ים תורה ופ"א ד"ה ושי"מ צ"א חן שכל טוב
 טוב דע"י אלו ק"מ ואל"ף.

בדר בת סל"ק א"ה ח' ח' ח' ח'
 א"ה ח' ח' ח' ח'

תוכן הענינים

הקדמה א

פרק ראשון - חמש עשרה נשים

הערות במתניתין יא
בדברי הראשונים איך מיקרי ערוה דאחות אשה אף דאין איסור חע"א יב
בקושית התוס' והראשונים דנדה תאסר ליבם טו
בענין שם האיסור באשת אחיו שלא היה בעולמו ובאיילונית, ואם ערוה דאשת אשת אח
פוטרי מיבום כא
בדברי התוס' בבתו מנשואתו ואין מזהירין מן הדין כז
בדברי התוס' דאשה ובתה לא תלי בביאה אלא בקידושין, ובגדר קנין אישות בחופה .. כט
מאי איריא דתני פוטרות ליתני אוסרות לה
בפטור ערוה גם מיבום וגם מחליצה לח
כשאין חליצה אם יש דין יבום מ
בילפוטא דצרה וצרת צרה עד סוף העולם מג
בדין אישות דקידושין מז
דין יבמה שנפלה לפני מוכה שחין מט
אנוסת אביו ואנוסת בנו נ
בדין אינו מתכוין בכלאים נ
עוד בענין זה ובשיטות הראשונים בסוגיא נד
בענין הואיל ואישתרי אישתרי נח
בענין חד איסורא ותרי איסורי, ובדברי התוס' דשאני אשת אח דמצוותו בכך נט
בענין הואיל ואישתרי אישתרי במכניס ידיו לבהונות סג
בענין הואיל ואישתרי אישתרי בשני שמות סה
הואיל ואישתרי וכו' - במעשה אחד ושני מעשים ובדעת רבא דאמרינן הואיל וכו' - בדחוייה
טפי מהותרה סז

בדברי התוס' לרב אסי אמאי איילונית פוטרת צרתה סח
 בדברי רבא דערוה גופא לא צריכה קרא רק למיסר צרה עא
 בקושיא דרב אשי דלמא קרא להתירא עב
 בענין מגרשה בגט ומחזירה עג
 בענין יבם קונה אפילו בעל כרחה עד
 בדברי התוס' בחייבי עשה לענין צרה ולענין חליצה עה
 היתור ביאה שניה ביבום עו
 ביאור הגמ' דלרבי לית ליה הני כללי עח
 בדין בעלת התנאי עט
 במחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן בחלץ ליבמתו וחזר וקדשה פא
 החולץ ליבמתו וחזר וקדשה צריכה חליצה מהאחין הילודים פח
 הבא על יבמה ובא אחד מן האחין על צרתה פט
 בדין צרת סוטה צב
 עוד בגדר יבום מכח נישואי המת, ובמחלוקת רב יוסף ורבה בק"ו דאם נאסרה במותר לה
 באסור לה לא כל שכן צה
 עוד בגדר קנין יבום אם הוא המשך של אישות המת ובדין קנין מאמר ק
 עוד בדין צרת סוטה קג
 הערות בדין פטור סוטה ליבום וחליצה קה
 בדברי התוס' והראשונים בספק סוטה דבעיא חליצה קח
 ביאור המו"מ בגמ' בסוטה דרבנן ובדין כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון קיא
 היתור אשה בע"א המעיד שמת בעלה קיח
 בדין נכנסה עמו לסתר ושהתה עמו כדי טומאה קיט
 בענין המחזיר גרושתו מן הנישואין קכ
 סוגית צרת מחזיר גרושתו קכא
 מי אלים קל וחומר במקום מצוה [בסוגיא דיבמות יא, ב; סא, ב; שבת פז, א] קכג
 בענין צרת ממאנת קכד
 סוגית צרת איילונית קכח
 ביאור מחלוקת רב אסי ורבא בצרת איילונית קכט
 בענין צרת איילונית קלו

מיתה מפלת או נישואין הראשונים מפילים קלז
 בענין טעמייהו דב"ש דאין איסור חל על איסור קלח

פרק שני - ביצד

הערות במתניתין דאשת אחיו שלא היה בעולמו קמ
 אחין מן האב ומן האם קמא
 בענין יש זיקה או אין זיקה קמב
 ביאור הפלוגתא בגמ' אם יש זיקה קמג
 למ"ד אין זיקה אם יש איסור אחות זקוקתו קמו
 בענין שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה קמז
 בענין זיקה בתרי, וזיקה לאחר קידושי אחותה קנא
 בענין זיקה בכדי לא פקעה קנג
 בענין אשת אחיו שלא היה בעולמו, ובדין זיקה ככנוסה קנד
 עוד בזה קנט
 אשת אחיו שלא היה בעולמו לר"ש היכי משכחת לה קס
 מחלוקת רבי וחכמים בעשה מאמר ביבמתו שלא מדעתה קסד
 בטעמא דר"ש הואיל ובא ומצאה בהיתר קסד
 בענין כנסה מגרשה בגט ומחזירה קסה
 הערות במתניתין דכלל אמרו ביבמה קסו
 כלל דמתניתין לאתויי מאי קסז
 אמאי קרי ליה איסור מצוה קסז
 בענין כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש קסח
 באלמנה לכה"ג מן האירוסין דיבוא עשה וידחה לא תעשה קסט
 בענין חייבי לאוין דעולין לחליצה ואין עולין ליבום קע
 היתר יבום בביאה ראשונה קעד
 ביאור התירוצ' דרב גידל דיש לך יבמה שעולה לחליצה ולא ליבום קעה
 ביאור החילוק דמסתברא חייבי לאוין דתפסי בהו קידושין קעו
 איסור ביאה שניה בחייבי לאוין, וגדר דין נעשית כאשתו לכל דבר קעז

פרק שלישי - ארבעה אחין

בענין ארבעה אחין ומתו שנים הנשואים לשתי אחיות קעט
בפלוגתא אי יש זיקה קפא
בענין שלש אחיות יבמות שנפלו לפני שני אחין יבמין קפא
מחלוקת רש"י ור"י - אי למ"ד אין זיקה חליצת רחל פוטרת זיקת צרתה החשובה קפב
בדין זיקה וחליצה פסולה קפג
שתי אחיות שנפלו משני אחין - הטעם דיחלוץ לצרות ולא לאחיות עצמן קפז
בענין חליץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה קפח
ביאור האיבעיא בבעלת הגט ובעלת המאמר איזה מהן קודמת קצ
בדין נאסרה ודרכי נועם קצא
המקור לדין נאסרה קצג
בגדר דין נאסרה קצג
בדין נאסרה בזיקה דרבנן קצד
מחלוקת הראשונים אימתי נאסרת אחות חלוצתו קצז
הערות במחלוקת ב"ש וב"ה במת אחד מן האחין ועשה בה מופנה מאמר קצט
למעוטי הך דרבי יהושע דלא עבדינן כוותיה אלא אי כר"ג אי כר"י רא
לא תימא מאמר לב"ש קונה קנין גמור אלא לדחות בצרה בלבד רב
בענין מאמר לב"ש נושאין עושה או אירוסין עושה רז
בדברי התוס' דעשה בה מאמר ובא עליה הרי היא ככנוסה רט
שלשה אחין נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית וכו', אם על הנכרית יש דין נאסרה . ריא
בענין נאסרה ודרכיה דרכי נועם ריב
בענין איסור אחות אשה מתלא תלי וקאי ריג

פרק רביעי - החולץ

בענין החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת ריד
בענין אשה הקנו לו מן השמים ובגדר קנין יבום רטו
אם מצות יבום היא על היבם או גם על היבמה ריט
בענין שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה רכ
בענין ביאתה וחליצתה של אחת פוטרת את צרתה רכ

בדברי הרמב"ם במת והיו לו כמה נשים, ובמתו לו כמה אחין רכב
 במעשה דעבדיה דרבי חייא בר אמי רכב
 ראיית הבית דין את הטבילה רכד
 בדברי הרמב"ן 'מי לא טבלה לנדתה' רכה
 בענין טבילה ומילה בגירות רכו
 מילת אבותינו ביציאתם ממצרים וכשנכנסו בברית המקום רכו
 אם מה שאשה לא מלה הוא מעלה או חסרון רלא
 חבורה בסוגיא דגר שמל ולא טבל [מו, א] רלא
 עוד בדין גר שמל ולא טבל [בסוגיא דלקמן (עא, א) וברשב"א שם] רלג
 ביאור הראיה מגירות דאשה רלז
 ביאור דעת ר"ע דממעט גר שמל ולא טבל מדכתיב תושב ושכיר רלח
 ביאור הגמ' דטבילה בענין מסברא דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה רלח
 בענין טבילה בשבת דהוי תיקון רלט
 גר צריך מילה וטבילה רלט
 ברכה בהטפת דם ברית רמ
 בית דין לגירות רמ
 עוד בענין גירות בפני שלשה [דף מו, ב] רמד
 ביאור בדברי רש"י ותוס' בענין שבחא דארץ ישראל רמז
 נאמנות במידי דעבידא לאיגלויי רמח
 מדוע הזכירה נעמי לרות איסור תחום שבת ויחוד רמח
 ביאור דין קיבל מלין אותו מיד רמט
 ביאור הענין דמודיעים לגר עוון לקט שכחה ופאה ומעשר עני רנ
 בענין ציצין המעכבין את המילה רנ

פרק שישי - הבא על יבמתו

כוונה ליבום וחליצה רנא

פרק שביעי - אלמנה לכהן גדול

בענין עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה רנג

התם פומייהו כאיב להו..... רנו
ג' שיטות בגמ' באכילת עבדי מלוג בתרומה..... רנז

פרק תשיעי - יש מותרות

בענין דרכי נועם..... רס

פרק עשירי - האשה רבה

טעם נאמנות עד אחד האומר מת בעלה..... רסא
בענין נשאת עפ"י בי"ד פטורה מן הקרבן..... רסג
חזר הבעל - מי מיפר נדריה..... רסד

פרק שנים עשר - מצות חליצה

בענין יבם שנחתכה רגלו..... רסה

הקדמה

בראשית הספר אודה להשי"ת על כל חסדו וטובו אשר גמל עימי, מעודי ועד היום הזה, ועל חובת ההודאה הזו קראתי את הספר בשם 'בכורי יצחק', על שם הכרת הטוב להקב"ה, כמו ביכורים שנצטוינו בהם כדי להכיר בטובתו של מקום, ולהודות על הטוב אשר גמלנו.

העולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (בראשית א, א), וכתב רש"י, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ר א, א), בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח, כב), ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה (ירמיה ב, ג). ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשוהו, בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך ויאמר אלקים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כך, היה לו לכתוב 'בראשונה ברא את השמים', ע"כ.

ומבואר מדברי רש"י שיש ב' טעמים לבריאת העולם. א. בשביל התורה. ב. בשביל ישראל. ולכאורה יש להעיר, דהנה שני ענינים אלו שכתבם רש"י, התורה וישראל, הרי הם משלימים האחד את השני, ואין קיום של אחד בלי השני. שכל החשיבות של בריאת העולם עבור התורה, זה רק אם ישראל יעסקו בתורה, וכל החשיבות של בריאת העולם עבור ישראל, זה רק משום שהם מקבלים את התורה.

וביתר ביאור, דהנה בגמ' שבת (פח, א) אמר חזקיה, מאי דכתיב משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום השישי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. וכתב שם רש"י (ד"ה מלמד שהתנה) וז"ל, השישי משמע השישי המיוחד במקום אחר כדאמר' בעלמא (חולין צא, א) וכו', אף כאן ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום השישי והוא ו' בסיון שנתנה בו תורה, עכ"ל.

ורש"י בפירושו לחומש (בראשית א, לא ד"ה יום השישי) מוסיף עוד לימוד מה' יתירה. וז"ל, הוסיף ה' בשישי, בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה, עכ"ל. וביאור הדברים, דה' יתירה כנגד ה' חומשי תורה, היינו שהמעשה בראשית תלוי על התורה.

ובביאור השני פירש רש"י כמו שמובא ברש"י בשבת, וז"ל, דבר אחר, יום הששי, שכולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה, עכ"ל. והיינו, שביום ו' בסיון שקבלו ישראל התורה נתחזק כל יצירת בראשית, ונחשב כאילו נברא העולם עתה, וזה יום הששי בה"א, שאותו יום היה ו' בסיון.

עכ"פ, לפי שני הביאורים ברש"י מבואר הנקודה הזו, שהעולם היה תלוי ועומד, וקיום שמים וארץ היה מותנה בקבלת התורה, וזה בין אם נפרש דכוונת הה' יתירה על ה' חומשי תורה, או הה' יתירה של הששי מכוון על ו' סיון, שהוא יום קבלת התורה.

ומכל זה מתבאר לן שסיבת בריאת עולם בשביל שכלל ישראל יבואו לקבל את התורה, ולכאורה אי אפשר לחלק את שתי הסיבות הללו, ומ"ט כתב רש"י שיש כאן ב' טעמים, ומשמע שהם טעמים נפרדים.

ועוד, דאיתא בגמ' שבת (שם) שהתורה היה גנוזה להקב"ה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, ורש"י כתב, באלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות, שנאמר (תהלים קה, ח) דבר צוה לאלף דור, וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך והעבירן ולא בראן ונתנה לכ"ו דורות. הרי שחסרו תתקע"ד מאלף, ע"כ. ומבואר שלהקב"ה היה כבר את התורה, שהיא ראשית דרכו. והקב"ה ברא את העולם כדי שיהיו ישראל שיקבלו את התורה ויעסקו בה.

מעתה שוב צ"ב שני הפירושים ברש"י כאן שפירש 'בראשית' - בשביל ראשית, שהכוונה לשני דברים, א. בשביל התורה שנקראת ראשית, ב. בשביל ישראל שנקראו ראשית, והרי נתבאר דאין אלו שני דברים נפרדים, שהתורה כבר היתה מקודם לכן ורק היה חסר את ישראל שיקבלו אותה.

עוד צ"ב, למה המקור בתורה שמצינו שישראל נקראו ראשית, זה מהפסוק 'ראשית תבואתה', וכמו שציין רש"י, הרי פסוק זה נאמר בתורה בפרשת ביכורים, ומדוע שם דוקא נרמזו ישראל. ומשמע שיש קשר בין המהות של ישראל למצות ביכורים, וצריך להבין מה השייכות הזו.

התורה וישראל – כל אחד מעלה מצד עצמו

ונ"ל, דבאמת אי אפשר לחלק בין התורה לישראל או את ישראל מן התורה, דאכן אין סיבה בבריאת העולם לתורה לחוד או לישראל לחוד, וכמו שמבואר בגמ' שבת שם, אלא הביאור הוא, שהעולם נברא "בשביל ראשית" שבכללו יש ב' דברים שנקראו ראשית, א - תורה, ב - ישראל, וכיון ששני דברים אלו נקראו 'ראשית' הרי זה מגלה לנו שיש קשר בין שניהם. ומה ששניהם מובאים בנפרד כשני דברים שונים, זה בא להדגיש שיש מעלה מיוחדת בכל אחד מהם, והגם שהאחד משלים את השני, סוף כל סוף יש מעלה מיוחדת בכל אחד משני דברים אלו.

ולפי דברינו הנ"ל נראה גם לבאר המימרא הידוע שמקורו בדברי הזוהר הקדוש (ויקרא, פרשת שמיי) 'ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא', דמבואר בזה שיש כאן ג' חלקים נפרדים שהם חד, דלא אמרו שאורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, או ישראל וקודשא בריך הוא חד הוא, וממילא היינו יודעים שישראל ואורייתא הם דבר אחד - שהרי ישראל לומדים את התורה. אלא שיש כאן שני דברים נפרדים, ישראל - זה דבר לעצמו, ואורייתא - היא דבר לעצמו, ויחדיו הם משלימים האחד את השני כדי להיות לדבר אחד שלם*.

ולפי זה ניתן לבאר גם את דברי בעל ההגדה של פסח, שכתב שם, אלו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו, ומקשים העולם, מה התועלת בכך שקרבנו להר סיני בלי קבלת התורה, שהרי כל סיבת ביאתנו להר סיני היתה רק כדי לקבל את התורה, ואיך שייך לחלק בין שני הדברים הללו. ולפי דברינו הנ"ל מובן, דאה"נ צריך את קבלת התורה כדי להשלים את הקרבה להר סיני, אבל יש מעלות מיוחדות בעצם זה שכלל ישראל קיבלו בקרבה להר סיני חוץ מהמעלה הנוספת של קבלת התורה*.

א. בספר נפש החיים (שער א ד"ה והן) כתב, דהעוסק בתורה כביכול נעשה שותף ליוצר בראשית יתברך שמו, כיון שהוא המקיים עתה את כל העולמות בעסק תורתו, ובלתי זה היו חוזרים לתהו ובוהו, וכמש"כ במדרש הנ"ל "דמיתין רעית", רעיתי דעולמי, שקבלו תורתי כו'. ומביא מזוהר שיר השירים (ז, יד) שלימוד התורה משמח את הקב"ה, וכתב עוד, דעל ידי עסק התורה הקדושה, נשלם כונתו יתברך בבריאה וכביכול הוא יתברך שמח במעשיו בעולמו ובריותיו, שמעלים חן לפניו יתברך כשעה ראשונה בעת הבריאה, כמו שקוה הוא יתברך בעצמו כביכול. ועי' בזוהר הקדוש (ויקרא פרשת שמיי) שכתב, בגיני כך בשעתא דכנסת ישראל אתערת לגבי מלכא באורייתא אתתקין חילהא ומלכא קדישא חדי לקבלא לה וכל זמנא דכנסת ישראל אחת לקמי מלכא ואורייתא לא אשתכחת עמה כביכול תשש חילהא, ע"כ. [וראו לבאר, דאף דהקב"ה בעצמו שלם, ואינו צריך דברים אחרים להשלימו, וכמפורסם וידוע וכמו שאומרים בפיוט 'אדון עולם', מ"מ הקב"ה ברא את עולמו באופן כזה שכשישראל עוסקים בתורה כביכול הם משלימים את כל הבריאה, וכמבואר דבר זה בספר נפש החיים (שער ד) שמאוד מרחיב על הענין של ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא. ומאריך בזה בפרק יב, יג, יד דהלומד תורה נעשה שותף עם הקב"ה, והשמחה שהוא מעורר לפניו. ובפרק יב כתב בזה הלשון, ולכן אמרו בפרק מעלות התורה, שכל העוסק בתורה לשמה נקרא רַע, כי כביכול נעשה שותף ליוצר בראשית יתברך שמו, כיון שהוא המקים עתה את כל העולמות בעסק תורתו, ובלתי זה היו חוזרים לתהו ובוהו, וכמש"כ במדרש הנ"ל "דמיתין רעית", רעיתי דעולמי, שקבלו תורתי כו', עכ"ל. ומביא מהזוהר הקדוש (שה"ש ז, יד) ענין זה שלימוד התורה משמח את הקב"ה. וכתב עוד וז"ל, ועל ידי עסק התורה הקדושה, נשלם כונתו יתברך בבריאה וכביכול הוא יתברך שמח במעשיו בעולמו ובריותיו, שמעלים חן לפניו יתברך כשעה ראשונה בעת הבריאה, כמו שקוה הוא יתברך בעצמו כביכול, עכ"ל. ובזוהר הקדוש (ויקרא פרשת שמיי) כתב, בגיני כך בשעתא דכנסת ישראל אתערת לגבי מלכא באורייתא אתתקין חילהא ומלכא קדישא חדי לקבלא לה וכל זמנא דכנסת ישראל אחת לקמי מלכא ואורייתא לא אשתכחת עמה כביכול תשש חילהא, ע"כ.

ב. בפירושים על הגדה של פסח האריכו לבאר בכל מיני הסברים מה המעלה המיוחדת שהיתה לכלל ישראל בקרבה להר סיני גם בלא קבלת התורה.

והנה לא באתי להאריך כאן בעצם המעלות של התורה שהיא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב יא, ט), אלא להסביר נקודה אחת של מעלת 'ישראל', השייך למה שכתוב כאן 'שבשביל ישראל שנקראו ראשית' כבר היה סיבה לבריאת העולם, מצד עצם הקיום של כלל ישראל בעולם.

ישראל נזכרו בשם 'ראשית' בפרשת ביכורים דוקא

וזה הביאור למה ישראל נקראו ראשית בפסוקים של מצות הבאת ביכורים, דהנה אחד מן העיקרים של 'ישראל' זה בכך שהם עם של מכירי טובה, שעם ישראל נקראים יהודים - על שם ההודאה, שכלל ישראל הם עם שנותן הודאה כמו שצריך. וכדאיתא בב"ר (צח, ו) יהודה אתה יודוך אחיך. אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך. אין אדם אומר ראובני אנא, שמעוני אנא, אלא יהודי אנא, ע"כ. ושם יהודה בא על שם ההודאה, וכמו שכתוב (בראשית ל, לה) שלאה אמרה בלידתו "הפעם אודה את ה'". וחלק זה של ישראל משלים את החלק של האורייתא, שיהיו אותם השני חלקים שווים יחד עם קודשא בריך הוא, כדבר הזהיר.

והביאור של ראשית תבואתה, זה 'משל' שכל דבר שאדם מקבל, אפילו אם זה בא לו בהרבה עמל ויגיעה, הוא צריך לדעת שהכל מהקב"ה, שהוא נתן לו זאת במתנה. וכדי לגלות את הכרת הטוב שלנו אנו מצווים לתת ביכורים - שזה ראשית תבואתה. וכמו אדם שעבד הרבה להשיג כסף, וקנה בזה שדה, ואח"כ חרש וזרע וקצר ויגע הרבה עד שראה פירות בעמלו, ויש לו סל מלא פירות. והתורה מצווה אותו שלא יאכל את זה עד שיעברו ג' שנות ערלה, ואח"כ נטע רבעי שצריך לפדותו, ואח"כ כל שנה צריך להעלות ביכורים, והכל כדי לחזור על ענין זה שזה מתנה מהקב"ה. ובשביל הכרה זו שכלל ישראל יבואו להכיר בגדלות השי"ת, לכן הקב"ה ברא העולם. וכתוב במסילת ישרים (פרק א) שהקב"ה ברא העולם כדי להתענג על ה', כדי שהאדם יתקשר להקב"ה.

גודל חיוב הכרת הטוב

ובגמ' קידושין (דף ל, ב) בזמן שאדם מכבד את אביו ואת ואמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני, ע"כ. ובהמשך הגמ' (דף לא, א) איתא, תני תנא קמיה דרב נחמן, בזמן שאדם מצער את אביו ואת ואמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם, שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני, ע"כ. וצ"ב למה דוקא במצות כיבוד אב יש ענין מיוחד שאם אדם מקיים הקב"ה אומר כאילו דרתי ביניהם וכבדוני, ואם אדם לא מקיים אז הקב"ה אומר יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם.

ונראה לבאר, שמצוה זו יסודה מצד הכרת הטוב, וכיון שענין הכרת הטובה הוא כל כך יסודי בצורתו של היהודי לכן דוקא בזה הקב"ה תולה את דירתו ביניהם בענין הזה.

ובמדרש רבה (שמות א,י) ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף. וכי לא היה מכיר את יוסף, א"ר אבין משל לאחד שרגם אוהבו של המלך, אמר המלך התיזו את ראשו כי למחר יעשה בי כך. לכך כתב עליו המקרא כלומר היום אשר לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את ה', ע"כ.

ברכת 'מודים' בקבלת עול מלכות שמים

ובמשנה ברכות (דף לג, ב) האומר מודים מודים משתקין אותו. ובגמ' (שם) אמר ר' זירא כל האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי. והטעם דהאומר מודים משתקין אותו, אמרו בגמ' (שם) משום דמיחזי כשתי רשויות, ע"כ.

וכתב השו"ע (סימן סא סעיף ט), אסור לומר שמע שתי פעמים וכו', ע"כ. ובמשנה ברורה (שם, ס"ק כב) כתב וז"ל, משום דנראה כאלו מקבל עליו שתי רשויות חס ושלום, ע"כ. ומבואר מזה, דהאומר שמע שמע או מודים מודים מיחזי כשתי רשויות. ונ"ל שהם קשורים זה לזה, דכמו בשמע ישראל יש קבלת עול מלכות שמים, כך גם בהודאה להקב"ה ב"מודים" ג"כ יש ענין מסוים של קבלת עול מלכות שמים.

ומובא באבודרהם (פירוש על תפילה פרק יא, ה) דאף דהש"ץ יכול להוציא הציבור בכל התפילה, מ"מ הציבור אומרים מודים דרבנן בחזרת הש"ץ, כי בהודאה על האדם להודות בעצמו ולא ע"י שליח. ולשון האבודרהם הוא כך, 'שאין דרך העבד להודות לרבו ולומר לו אדוני אתה על ידי שליח, אלא כל אדם צריך לקבל בפיו עול מלכות שמים, ואם יקבל על ידי שליח אינה קבלה גמורה, שיכול להכחיש ולומר לא שלחתי. אבל בשאר התפילה שהיא בקשה יכול לתבוע צרכיו על ידי שליח, שכל חפץ בטובתו ולא יכחיש ויאמר לא שלחתי, וזה שאומר דוד (תהלים טז, ב) אמרתי לה' ה' אתה, אני בעצמי אמרתי לו ולא על ידי שליח', עכ"ל.

ומובא בירושלמי (ברכות פ"ג ה"ג), דלענין קריאת שמע בעינן שיהא כל אחד ואחד אומר לעצמו, וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת משפטים דף קטו), וכן כתבו הרמב"ן (ריש ברכות), שהיא מצוה המוטלת על כל אחד ואחד, והריטב"א (ברכות מה, ב) וכן הובא בשו"ע (או"ח סימן תקצב), וכן מפורש באבודרהם (דיני ק"ש דף כד).

ומבואר מזה, שיש שייכות בין קריאת שמע שזה עול מלכות שמים, להודאה שהוא ג"כ כקבלת עול מלכות שמים. וכמש"כ האבודרהם, שהודאה להקב"ה במודים זה ממש נחשב כקבלה בפיו עול מלכות שמים כמו קריאת שמע שזה קבלת עול מלכות שמים, ולכן שניהם שווים שצריך לומר את זה בעצמו ולא על ידי שליח, [ודברי האבודרהם הם לשיטתו בדיני ק"ש כפי שהבאנו לעיל].

ואיתא בגמ' (ברכות לד, ב) המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן, ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין לבו באחת, א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות. וכן נפסק בשו"ע (סימן קא סעיף א) דהמתפלל צריך שיכוין בכל הברכות. ואם אינו יכול לכוין בכולם, לפחות יכוין ב'אבות'. ואם לא כיון ב'אבות' אף על פי שכוין בכל השאר, יחזור ויתפלל. וכתב המשנה ברורה (שם, ס"ק ג), כי הוא סדור שבחו של מקום, על כן אינו בדין שיהא אז פונה לבבו לדברים אחרים. ומוסיף שם המשנ"ב, דיש פוסקים דגם "מודים" חשוב כ"אבות" לכתחילה, ע"כ. ובספר קהילות יעקב (מסכת ברכות סימן כז) כתב, 'מצאתי מרגניתא טבא' משלשה ראשונים, מהרוקח, רבי סעדיה גאון, וספר האגודה, שאם לא כיוון בברכה ראשונה יכול להשלים את זה בברכת מודים. ולכן מי שלא כיון בברכה ראשונה, יכול להשלים את זה בברכת מודים.

ולכא' דברי הראשונים צ"ע, דמה השייכות בין ברכה ראשונה לברכת 'מודים', ואין ניתן להבין דבריהם שאם לא כיון בברכה ראשונה יכול להשלים בברכת 'מודים'. הרי בברכה ראשונה מזכירין שבחו של מקום, ו'מודים' עוסק בהודאה על הטוב שהקב"ה עשה בשבילנו.

וביאור הדברים הוא כנ"ל, דהגם שברכה ראשונה עוסקת בברכת של שבחו של מקום, מ"מ ברכת מודים אינה רק נתינתם הודאה להקב"ה על מה שעשה לנו, אלא שברכה זו בכללה היא חפצא של קבלת עול מלכות שמים, וכמו שכתב האבודרהם.

מקרא ביכורים - לפני ה'

ולענין מצות ביכורים, מובא בפרשת כי תבא (כו, יג-טז) מצות קריאת פרשת ביכורים, שהמביא צריך לקרוא ולומר, "ואמרת לפני ה' אלוֹקֶיךָ בערתי הקדש מן הבית וגו'". וכתב רש"י, (שם, יג עה"פ ואמרת), ואמרת לפני ה' אלוֹקֶיךָ. **התודה** שנתת מעשרותיך, עכ"ל. ובפירוש המזרחי כתב וז"ל, פירוש: האי "ואמרת", לשון וידוי הוא, ולא לשון אמירה בעלמא, דאם כן מאי "לפני ה' אלוֹקֶיךָ", לה' אלוֹקֶיךָ מבעי ליה. וכן שנינו בספרי, ואמרת בכל לשון לפני ה' אלוֹקֶיךָ זה ודוי מעשרות, עכ"ל. גם בשפתי חכמים (ד"ה התודה) כתב, כלומר אל לבך, דאל"כ הל"ל ואמרת לה' אלוֹקֶיךָ מאי **לפני**, כמו דכתיב לעיל גבי הבאת ביכורים דאי כמשמעו מה צורך לומר להקב"ה הא כבר ידוע לפניו, עכ"ל. ומבואר מזה, דבהבאת ביכורים צריך 'להתודות', וזהו מה שכתב השפתי חכמים **אל לבך** - דהיינו, להבין

ג. אמנם האידנא אין חוזרין בשביל חסרון כונה, משום דאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין, א"כ למה יחזור, כן מבואר בטור. וברמב"ם (פ"י מהלכות תפלה ה"א) כתב, דמי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה.

ד. בשער הציון (שם, אות ג) בשם סמ"ק ואגודה, אך בסמ"ק כתב דלענין דיעבד "מודים" קיל מ"אבות", ובאגודה סתם בזה. ואולי נראה, שהאגודה לשיטתו במה שכתב דמי שאינו מתכוין באבות יכול להשלימו ב"מודים".

טוב בעצמו מה שאומר. וזה מתקיים במה שאומר זאת לפני אחרים - שזה הכהן, ולהגיד את זה לבד לא מספיקה.

יהי רצון שחידושי תורה אלו שאני מעמיד לפני אחרים, העוסקים והלומדים בסוגיות אלו, יהיו 'קיום' של וידי והודאה לפני הקב"ה, על שנתן לי הזכות הגדולה והמפוארה ללמוד ולכתוב דברי תורה.

חובת ההודאה היא לבורא כל עולמים, "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי" (תהלים קיז, יב), על שנתן לי היכולת ללמוד ולשקוד על דלתי התורה, ולקיים מה שדוד המלך אמר בתהלים (כז, ד) "שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". ומתוך לימודי זיכני גם להבין ולחדש, ולהעלות הדברים על הכתב ולהדפיסם, יתן ה' ויעזרני עוד ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת.

וכאן המקום להודות ולברך את אבי מורי רבי אברהם כהן שליט"א שמסר נפשו יחד עם אמי מורתי חנה דבורה בת שרה ע"ה, לגדל משפחתם לתורה ולמצות, ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות ונחת מכל המשפחה.

גם אודה למורי חמי רבי אייזיק שליט"א ולחמותי מרת דבורה כהן תחי' על כל הטוב שקיבלתי מהם, ובפרט שהם דמות ודוגמא שגידלו משפחה של בני תורה, וזה בא מחינוך של חשיבות התורה והמצוות, יבורכו בכל עניניהם ויזכו לרוב נחת דקדושה מכל משפחתם.

ברצוני גם להודות למקום התורה המפואר, כולל אור האמת, ולעומד בראשו הרב דוד חכם זדה שליט"א שדואג רבות לכל אברך שתהיה בידו היכולת ללמוד בישוב הדעת, ומוסר עצמו על זה, יהי רצון שהקב"ה יתן לו הכח והעזרה להמשיך בכל עבודת הקודש ובכל פעליו. הברכה אחת היא גם לראש הכולל הרה"ג רבי יאיר גוהרי שליט"א שהרחיק את עצמו עד ללוס אנג'לס כדי לפתוח את הכולל ולהנהיג אותה, ולנטוע מקום תורה בצביונה וטהרתה כפי מסורת רבותינו, ובהדרכת רבו הרה"ג רבי אליהו חיים סוורדלעף שליט"א ראש ישיבת פערסאן. גם לרבי יוסף ביטון שליט"א ראש מוסדות זכרון בנימין בליקווד, שעזר הרבה בבניית הכולל והדרכתו, יהי רצון שהקב"ה יתן להם כח לגדל עדרים ולהרביץ תורה בכל המקומות. אודה גם לכל אברכי הכולל החשובים בני עליה ועמלי תורה, ובפרט לחברותות שלי בכולל אור האמת שלמדנו סוגיות אלו ביחד והדברים הכתובים כאן הם פרי עמלנו המשותף, הרב אהרן אביצמל, הרב אברהם טוביה ברנדר, הרב נתן טאלער, הרב שלמה צבי כהן, הרב משה כהנוב, הרב ישי נתן, הרב פינחס סיגל, הרב אריאל פכארי, הרב בנימין

ה. לפ"ז גם מובן הפירוש של ה'וידוי' שאומרים ביו"כ, דאין ביאורו שמודיעים להקב"ה דבר שהוא לא ידע ח"ו, דזה אינו שייך, אלא שהענין הוא שנאמר בפינו מה שעשינו כדי שנבין טוב מה עשינו.

פריגער. וגם לזכר נשמת הרה"ג רבי יעקב זאב ווינטערניץ ז"ל שלמד איתנו במסירות נפש ומתוך יסורים נוראיים, והוא היה סמל של עמל בתורה לכולנו. ובמעט השנים שהוא היה איתנו בלוס אנג'לס, זכינו לראות צורת אדם גדול, יהי זכרו ברוך.

ברגשי הכרת הטוב אודה גם לאלו שעזרוני להביא את הספר לידי גמר ולהדפיסו, ותחילה אברך ואודה לידידי הנכבד מוקיר רבנן מר יצחק חיימוב נ"י, וכן לידידי הנכבד תומך תורה ואוהב מצוות, מר דוד הררי נ"י, שעזרני גם בספרים אחרים שכתבתי. הודאה מיוחדת לאחי היקרים רבי יהודה כהן שיחי' ורבי אליהו צבי כהן שיחי' על עזרתם בהוצאת ספרי זה, וכן לידידי היקר רבי מיכאל בן עזרא נ"י שסייע בהוצאת הספר, יהי רצון שזכות החזקת התורה תעמוד להם, "אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד" (משלי ג, טז), וימלא הקב"ה כל משאלות ליבם לטובה, ויוכלו להמשיך במלאכת החזקת התורה מתוך שמחה ואושר כל הימים.

אחרון חביב, ברצוני להודות לאשתי היקרה תחי', אשר עמדה לימיני בכל עת, ובכל יום ויום חיזקה אותי להמשיך בלימוד התורה ולהגדיל שם שמים, ועושה לילות כימים במסירות מיוחדת בעול ניהול הבית, ובעזרה למשפחות אברכי הכולל. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנזכה לראות יחד רק נחת מכל ילדינו, ונמשיך יחד לגדלם לתורה ומצוות עם מידות טובות ויראת שמים, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ברצוני להתודות ולהודות לפני ה' על שנתן בידי את הזכות להסתופף בין כותלי בית המדרש בכולל 'אור האמת' בעיר לוס אנג'לס, אשר שוכנים בתוכו תלמידי חכמים עמלי תורה, שמהם למדתי וקיבלתי תורה.

ולגודל חביבות עמל התורה שיש בבית המדרש הנ"ל אציין כאן לדברי רש"י הנפלאים, דממנו ניחזי כמה מעלה יש בטירחא בלימוד, דכתב רש"י על התורה (דברים א, יד ד"ה ותענו אותי וגו') ותענו וגו', החלטתם את הדבר להנאתכם. היה לכם להשיב רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך 'שנצטערת עליה' וכו'. עכ"ל. ומבואר מדברי רש"י שעיקר המעלה ללמוד ולקבל תורה ממשה רבינו עצמו, - זה לא מפני שהוא שמע מפי הקב"ה עצמו או שהוא בעל הסבר יותר טוב וכדומה, אף שבודאי יש מעלה גדולה בכך שמשה קיבל תורה מפי הקב"ה עצמו, וכמו שאמרו בריש מסכת אבות, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו', ומחמת כן הוא יכול למסור את התורה כנתינתה ממש איש מפי איש בלי שום שינויים, אבל חזינן דמשה רבינו טען שהסיבה היחידה שיותר נאה ללמוד ממנו, זה משום 'שנצטערת עליה'.

ובאשר יקרו בעיני שכני התלמידי חכמים הנמצאים עימי בין כותלי בית המדרש ראוי להביא כאן גם את דברי רש"י על התורה פרשת במדבר (במדבר ג, לה ד"ה משה) כתב, משה אהרן ובניו. וסמוכין להם דגל מחנה יהודה, והחונים עליו יששכר וזבולן, טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה **שהיה עוסק בתורה** נעשו גדולים בתורה, שנאמר יהודה

מחוקקי, ומבני יששכר יודעי בינה וגו', [ראשיהם] מאתים מאתים ראשי סנהדראות, ומזבלון מושכים בשבט סופר, עכ"ל. הרי מבואר מדברי רש"י שהדרך היחידה שיהודה יששכר וזבלון יגדלו להיות גדולי תורה, זה מצד שהם היו שכנים של משה שעסק בתורה, ולא מצד מעלות אחרות שלו.

ואסיים שוב בהודאה, אף שאני כהן שאינו חייב בביכורים, אבל מחובת ההודאה לא נפטרת, ובעבור רוב הטבת הקב"ה אלי קראתי ספרי זה בשם 'בכורי יצחק' על כל המתנות שהקב"ה נתן לי עד עתה, והיטיב עימי לאין שיעור ערב ובוקר וצהריים, ויהי רצון שאזכה להמשיך להביא עוד ביכורים כאלו.

יצחק כהן

לוס אנג'לס

תשפ"ו

פרק ראשון חמש עשרה נשים

הערות במתניתין

שבעצם יש איסור של אשת אח, ורק במקום שיש חיוב לייבם [או לחלוץ] אז התירה תורה לייבם, אבל באופן שאין חיוב לייבם אז היא אסורה ממילא, דהאיסור של אשת אח ממילא קאי בכל מקום שאין חיוב יבום, ולכן נקטנו לשון של 'פטור' לגבי יבום, שפירושו אסור, כיון דממילא היא אסורה בכל מקום שאין חיוב יבום.

[שם] רש"י ד"ה חמותו. שמת בעלה ונשאה אחיו ומת בלא בנים.

המפרשים הקשו למה רש"י לא כתב ציור כגון שנשא את בת אחיו ומתה בתה בלי זרע, ואח"כ מת חמיו. ובאמת המהר"ם כתב שהוא הדין דהוי מצי למימר הכי.

וברעק"א כתב, דהא דלא נקט רש"י בפשוטו שנשא את בת אחיו ומתה ואח"כ מת אביו, משום דיש פלוגתא בזה בגמ' לקמן (צד, ב), דרבי עקיבא סבר דחמותו לאחר מיתת בתה אינה בשריפה, וברש"י (סנהדרין עו, ב ד"ה רבי עקיבא) כתב, דחמותו כהאי גוונא אין

[ב, א] מתני'. חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וכו'.

ועי' בגמ' להלן (דף ג.) שהקשה, למה כתוב כאן 'פוטרות', ליתני אוסרות, ופירש רש"י דהא ודאי אוסרות הן מאחר שאינן זקוקות ליבום וקיימי באיסור אשת אח, עכ"ל. ותירץ הגמ' אי תנא אוסרות הוא אמינא אסור לייבם אבל מחלץ חלצה קמ"ל. ואולי י"ל, דאין הכי נמי עצם מעשה היבום באמת אסור, אבל מתניתין דידן מיירי לענין חמש עשרה נשים אלו שהן אוסרות ליבום, ו'פוטרות' צרותיהן, ועיקר הלשון 'פוטרות' קאי אצרותיהן, שהן לא אוסרות אותן אלא פוטרות, וממילא הן אוסרות.

אמנם ברש"י (ד"ה חמש עשרה נשים) כתב וז"ל, כדתני סיפא שאם היתה אחת מהן נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים 'שתיהן' פטורות, וטעמא יליף בגמ', עכ"ל. ולכאור' מבואר ברש"י, דלשון פטורות קאי שפיר גם על הערוה עצמה. וא"כ צ"ב אמאי קתני לשון 'פוטרות'. ואולי יש לדחוק, דלגבי פרשת יבום,

בה שריפה אלא רק לאו ארור שוכב עם חותנתו, ומבואר דלרבי עקיבא ליכא כרת אלא איסור בעלמא [ודלא כתוס' (צד, ב ד"ה מאיסורא) דס"ל דנתמעטה רק משריפה אבל יש בה כרת], וא"כ הרי אינה בכלל ערוה,

ומשום הכי נקט רש"י דאחיו נשא חמותו, דאזיל ככולי עלמא [ולכאוי' לפי המהר"ם צ"ב למה כתב הוא הדין, אם אינו דין לכו"ע]. ועיין באבי עזרי (איסורי ביאה פרק ב הלכה ז-ח).

בדברי הראשונים איך מיקרי ערוה דאחות אשה אף דאין איסור חע"א

[ב, א] מתני'. חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וכו' ואחות אשתו.

של מיתלא תלי וקאי כמו שיש אצל הערוה, שזה גורם שאיסור אשת אח אוסרת אותה, א"כ למה הצרות פטורות, זו הקושיא שהוקשה לתוס'.

קושית התוס' לקמן לב, א

שיטת רש"י לקמן לב, א, וביאור
כוונתו

ברש"י (שם, ד"ה מיתלא תלי) כתב וז"ל, דאי הוה פקע איסור אשת אח הוה חייל איסור אחות אשה, דהאי דלא חייל מעיקרא משום טעמא דאיסור אשת אח דהוה קאי קמיה, הלכך הואיל ואיסור אחות אשה מוכן ועומד לחול עליה פטורה מן היבום ולא פקע איסור אשת אח, וחייב משום אשת אח, עכ"ל.

ואפשר לבאר בדברי רש"י בשני אופנים, ולפי הביאור הראשון קושית התוס' בעינה עומדת, אבל לפי הביאור השני אולי מתורץ בזה קושית התוס'.

בתוס' (לב, א ד"ה לא פקע) כתבו וז"ל, ואע"ג דלא חייל איסור אחות אשה, אסורה נמי הצרה לייבומי, כיון דלא פקע איסור אשת אח, כמו אילונית דאוסרת צרתה אע"ג דאין בה אלא איסור אשת אח לחודה, עכ"ל.

ולכאוי' ביאור קושית התוס', דכיון דהיא כבר ערוה דאשת אחיו הרי לא חל עליה שם ערוה דאחות אשה, ואף דרב אשי מתרץ שיש מושג של מיתלא תלי וקאי, ולכן 'הערוה' אינה יכולה להינשא, מכל מקום סוף סוף הרי שם הערוה כאן הוא 'אשת אח' בלבד ולא אחות אשה, וא"כ למה הצרות פטורות מיבום, הרי איסור אשת אח אינו חסרון ביבום, ולגבי הצרות, אין את החסרון הזה

שבפועל אין איסור אחות אשה, מכל מקום רב אשי מחדש דכיון דאחות אשה מיתלא תלי וקאי, הרי בזה גופא סגי כדי לעשות עליה 'שם פטור' של ערוה. ולפי הבנה זו בדברי רש"י הרי מתורצת עיקר קושית התוס', דכיון שיש עליה שם ערוה דאחות אשתו בדרגה מסויימת של מיתלא תלי וקאי, הרי זה עצמו פוטר מביבוס, וממילא גם שאר הצרות פטורות מצד 'שם' איסור זה.

דברי הגר"ז בשיטת רש"י

ובחידושי הגר"ז (הלכות יבום וחליצה) כתב¹, דמבואר בדברי רש"י

דעיקר הפוטרה הכא זה איסור אחות אשה, ומשום דאף בכה"ג אכתי לא חל עליה איסור אחות אשה, מ"מ כיון דעכ"פ מיתלא תלי וקאי והאיסור מוכן ועומד לחול עליה, חשיבא אחות אשה לענין יבום ונפטרת משום זה, וממילא היא עומדת באיסור אשת אח דקדים, וחייב עליה משום אשת אח.

אמנם בתוס' (שם) כתבו וז"ל, ואע"ג דלא חייל איסור אחות אשה, אסורה נמי הצרה לייבומי כיון דלא פקע איסור אשת אח, כמו אילונית דאוסרת צרתה אע"ג דאין בה אלא איסור אשת אח לחודה, עכ"ל. ולכאור' משמע דפליגי על רש"י, דאי נימא כפירש"י דנחשבת ערוה דאחות אשה לענין יבום וזהו הפוטרה, א"כ הא הוה ליה למיפטר גם צרתה בשביל זה, וע"כ דתוס' ס"ל דבכהאי גוונא דלא חייל

הביאור הא', דכוונת רש"י לומר, כיון שיש איסור אחות אשה דמיתלא תלי וקאי, ואיסור זה מוכן ועומד לחול עליה, לא פקע איסור אשת אח [דהיינו דהאיסור אשת אח עומד בעינו, כפי שאיסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי ומחזיק אותו במקומו]. וזה שם האיסור שחל על הערוה, איסור אשת אח. ולכאור' מלשון הגמ' ורש"י מדויק, שהגמ' כתבה בקושיא בצירוף של נשא מת ואח"כ נשא חי כיון דאיסור אחות אשה לא חייל תתייבם יבומי [ואם אתה אומר שאין זו ראייה, משום שזה עדיין בקושיא קודם שתירץ רב אשי דמיתלא תלי וקאי, הרי זה מדויק גם בתירוץ של רב אשי].

ועל זה תירץ רב אשי, דאיסור אחות אשה מתלא תלי וקאי, דאי פקע איסור אשת אח אתי איסור אחות אשה וחייל, הילכך לא פקע. הרי מבואר פעמיים בדברי רב אשי, שהאיסור של אשת אח לא פקע, והטעם בזה משום דאיסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי, אבל שם האיסור כאן הוא איסור של אשת אח. ויל"ע למה רב אשי צריך לחזור שוב על המילים 'והילכך לא פקע'. ועכ"פ קאמר רב אשי, שאין להבין מתוך דבריו שהאיסור הוא אחות אשה, אלא רב אשי מסיק 'והילכך לא פקע' שהוא חוזר על איסור אשת אח.

הביאור הב', אולי יש לפרש כוונה אחרת בדברי רש"י, דאין הכוונה שהאיסור הוא משום אשת אח, אלא האיסור הוא משום אחות אשה, ואף

ז. ראה להלן דף לב, א מה שהבאנו בדברי הגר"ז.